Езикова гимназия "Акад. Л. Стоянов"
Благоевград

2700 Благоевград, ул. „Марица" № 4, тел./факс:++359 73831281, info-100190@edu.mon.bg

УТВЪРЖ
ДИРЕКТ
/TI

Заличено на основание
чл. 2 от ЗЗЛД

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В ЕЗИКОВА ГИМНАЗИЯ „АКАД. ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ" - БЛАГОЕВГРАД

2026/2027 г.

Механизмът е приет на заседание на Педагогически съвет с протокол №11/09.09.2026 г.

като сбор от *съзнателни негативни постъпки, които са дълготрайни, насочени към един и същ ученик от страна на един ученик или група.*

Ключови в разбирането за тормоза са следите характеристики на това поведение:

1. злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
2. извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът обхваща много широк спектър от поведения: преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, откradване или повреждане на лични вещи) или непреки (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз – например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на злобни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Тормозът може да се случва както във физическата среда, така и във виртуалната среда (кибертормоз). Бурното развитие на електронните комуникации през последните години

- влошаване на здравословното състояние, което включва прилошавания, главоболие, отпадналост;

- влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;

- чести отсъствия от определени часове, например физическо възпитание и спорт;

Разпознаването на **психическото насилие** включва следните физически и поведенчески показатели:

- детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;

- агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;

- внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;

- бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;

- загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;

- употреба на алкохол, медикаменти, самозанемаряване (постоянно обличане на едни същи дрехи или отказ да сресва косата си);

- психосоматични симптоми.

Разпознаването на **сексуалното насилие** включва както изброената по-горе симптоматика, така и различни прояви на сексуализирано поведение (имитация на сексуален акт, разголване, използване на език, свързан със сексуални действия и т.н., които са нехарактерни за съответната възрастова група деца).

II. УЧИЛИЩНА ПОЛИТИКА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ

1. Принципи, ценности, философия

Основен принцип при изграждането на училищна политика за противодействие на тормоза в училище е прилагането на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда. За да се изгради защитната мрежа е необходимо да се поставят ясни граници, да се формират ценности, да се създадат правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз в училище.

Основните въпроси, които трябва да намерят отговори тук, са:

Има ли правила и решения във връзка с всяка една проява на тормоз, дефинирана в текста по-горе?

Има ли система за превенция? Създадени ли са условия за превантивна работа с класа? Включени ли са учениците в образователни дейности, семинари, работилници, които

- следване на последователни стъпки за подкрепа и разбиране на последиците от насилието и за справяне с неприемливото поведение на децата, които не наблягат на наказанието.

Училищната политика се реализира на равнище училище и на равнище клас, като на всяко едно от тези равнища се осъществяват дейности по превенция и интервенция (реакция).

Превенцията на тормоза включва комплекс от мерки, които имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието. Превенцията поставя приоритет върху дейности на равнище клас, например създаване на правила на отношения в класа, морално възстановяване на щета, тематични дискусии, регулярно провеждани в часа на класа или по друго време. Дискусиите са възможност в класа да се поставят за обсъждане въпроси, които вълнуват или смущават децата, като по този начин се създава пространство за отработване на агресията чрез говорене, разиграване на ситуации, тяхното обсъждане и съответно осмисляне.

Интервенциите включват действия и мерки, които целят спиране и разрешаване на възникнала вече ситуация на тормоз, като се отчитат индивидуалните потребности на всяко дете, въвлечено пряко или косвено в ситуацията, и се прилага принципа на най-добрия интерес на детето. В по-голямата си част интервенциите включват отговора на училището при възникнали ситуации на тормоз.

2. Разработване и въвеждане на система за предотвратяване и противодействие на тормоза в училище

2.1. Дейности на равнище училище

2.1.1. Превенцията на равнище училище включва оценка на проблема, създаване на координационен съвет, изготвяне на план за противодействие на училищния тормоз и създаване на единни училищни правила.

- **Оценка на проблема**

Оценката и анализирането на проблема е първата стъпка към неговото решаване. Оценката на проблема изисква да се даде отговор на следните въпроси: Осъзнава ли се проблемът и какво се знае за него? Кои видове и какви форми на тормоз има в училището? Колко често те се проявяват? Къде са местата, на които най-често се случват? Кои са участниците? Как се е реагирало до момента? Какво следва да се предприеме, за да бъде реакцията ефективна?

Оценката следва да се извършва в началото и в края на учебната година. Тя се организира от училищното ръководство. За целта могат да се използват редица инструменти, като

8. подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че се извършва тормоза;

9. подобряване на системата за съобщаване на случаи на тормоз (въвеждане на нови форми и канали, гарантиране на конфиденциалността);

10. включване на експерти, родителите и самите ученици в процеса на създаване и реализиране на всички интервенции;

11. използване на подхода за работа с връстници (peer education), които трябва да станат естествените помощници при реализирането на всички видове интервенции както по отношение на децата, които са обект на тормоз, така и по отношение на децата, които упражняват насилие;

12. повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите, включително реализиране на специализирани обучения за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и други;

13. разработване на мерки за привличане на родителите;

14. разработване на процедури и механизми за осигуряване на непрекъснато съгласуване на интересите и потребностите на отделните групи, съставляващи училищната общност;

15. информиране и актуализиране на информацията за наличните ресурси в общността – съществуващи услуги и програми за превенция и противодействие на насилието и тормоза в училище;

16. осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти;

17. насочване към здравни и социални услуги за децата и техните семейства.

2.1.2. Интервенцията на равнище училище включва водене на училищен дневник и процедури за управление на информацията, иницииране на работа по случай и насочване на случай към други служби.

- **Водене на училищен дневник със случаи и управление на информацията**

Дневникът със случаи се създава единствено за целите на анализа и планирането на цялостна училищна политика за противодействие на насилието и тормоза в училище. В него се документират единствено ситуациите, съответстващи на нива две и три според приетата класификация (Таблица 1), при които е необходима и намесата на координационния съвет. Ситуацията, която следва да се впише в Дневника със случаи, съдържа следната информация: дата; какво се е случило – кратко описание на ситуацията, кога се е случило, кои са участниците; кой служител е регистрирал ситуацията – име и подпис; какво е предприето като действия (интервенция); кои отговорни участници са информирани

ТАБЛИЦА 1. КЛАСИФИКАЦИЯ НА ФОРМИТЕ НА ТОРМОЗ И ПРЕДПРИЕМАНЕ НА СЪОТВЕТНИ ДЕЙСТВИЯ			
Ниво на тормоз	**Отговор на училището**	**Документиране**	**Последователност на процедурите за интервенция**
ПЪРВО НИВО - НИСКО НАРУШАВАНЕ НА ПРАВИЛАТА: • **Форми на физически тормоз** са например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. • **Форми на вербален тормоз** са например: подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/неприлични коментари; • **Форми на психически тормоз** са например: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругаене, клеветене, измисляне на прякори. • **Форми на социален тормоз** са например: подмятане на коментари, подиграване, изключване от групови или съвместни дейности, фаворитизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове.	На първо ниво, по правило, действията се предприемат автономно от класен ръководител или учител заедно с родител, като се предприема педагогическа работа – индивидуално, за група ученици или за целия клас. При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват. По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са по-сериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивид или ако едно и също дете или ученик бива тормозено	Ситуациите от първо ниво не се регистрират.	1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 3) Уведомяване на родител 4) Консултации - предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на класен ръководител -

група, публично унижение, обиди; • **Форми на психически тормоз** са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация. • **Форми на социален тормоз** са например: интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване. • **Форми на сексуален тормоз** са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози. • **Форми на кибертормоз** са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение.	например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да се обърне към отделите за закрила на детето. Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай.		психолога/педагогическия съветник или директора; Уведомяването е задължително и незабавно, когато се отнася до случаи на сексуален тормоз, проявяващи се в подтикване или принуждаване към сексуални действия. 4) Уведомяване на родител. 5) Консултации. 6) Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с ученик в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма. 7) Мониторинг на предприетите мерки и действия.

употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в деструктивни групи и организации. • **Форми на социален тормоз** са например: заплахи, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи (банди), последиците от които нараняват други. • **Форми на сексуален тормоз** са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение. • **Форми на кибертормоз** са например: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография.	Отговорът на училището може да включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационнния механизъм; съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата; включване на учениците в допълнителни програми, насочване към услуги в общността.	услуга е въвлечена в работата с ученика, училището установява връзка с тези организации или услуги и хармонизира дейностите.	други служби и/или услуги от страна на директора. 6) Мониторинг на предприетите мерки и действия.

Целта е да се създаде пространство, в което се говори открито за тормоза и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие, като например емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др. Децата трябва да се стимулират първо сами да дават отговори на поставените въпроси, а след това да се предлагат официални дефиниции. Всяка първа дискусия трябва да започне с договаряне на правилата за работа, като например – всеки има право да каже какво мисли, всеки има право да бъде изслушан, мненията не се омаловажават и т.н.

Основните теми могат да бъдат:

1. Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случаи на тормоз?

2. Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите? (някои видове поведение като присмиването може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и до това той да се чувства унизен или заплашен).

3. Как се чувстваме, когато видим прояви на тормоз и какво правим?

4. Какво можем и искаме да направим?

5. Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем? Как можем да ги прилагаме?

Разглеждането на последната тема трябва да завърши с изработването на общи правила на поведение и договаряне на процедура, в случай на нарушаване на правилата. Правилата се пишат и се поставят на видно място в класната стая, за да могат децата да се придържат към тях в конкретни ситуации. Въпреки че това са дейности на равнище класна стая, те могат и е важно да се приложат и с родителите, както и с учителите.

2.2.2. Интервенцията на равнище клас се отнася до ситуациите от ниво едно и две според приетата класификация (Таблица 1).

- **Съвместни действия между класен ръководител или учител и училищен психолог/педагогически съветник**

В случай че са налице поредица от ситуации от първо ниво, в което са въвлечени различни участници, може да се предприемат допълнителни занятия с целия клас с подкрепата на психолога или педагогическия съветник. За целта би могъл да се покани и външен за училището специалист. Ако са налице други повтаряеми фактори – например ситуациите се случват по едно и също време или в един и същи час и т.н., тези фактори следва да се вземат предвид и по преценка на класен ръководител и/или учител, който ги констатира, да се информира координационния съвет. Ситуацията от второ ниво се вписва в

- учителят може да насочи родителите за консултация с педагогическия съветник или с училищния психолог, или с други специалисти при необходимост

4. Ресурсна обезпеченост

4.1. Училищното ръководство е необходимо да осигурява:

4.1.1. обучение за служителите си всяка година;

4.1.2. изградени механизми за взаимодействие с различни институции;

4.1.3. обучени специалисти за интервенция в ситуации на тормоз в училището, а при липса на такива да се обърне към външни за училището специалисти, които са обучени за интервенция в ситуации на тормоз;

4.1.4. информация, материали по темата за насилието и тормоза в училище, информация за наличните ресурси в общността и други.

4.2. Министерството на образованието и науката е необходимо да осигурява:

4.2.1. проучване на необходимостта от повишаване на квалификацията на педагогическите специалисти в областта на справяне с училищния тормоз;

4.2.2. обучения чрез включване на тематични области, свързани с насилието и тормоза, в Националната програма за квалификация, посредством оперативни програми и други.

Настоящият документ има характер на задължителен при разработване на училищни политики и програми, свързани с насилието, и при справяне в случаи на насилие.

може да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

2. Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал (от дете, родител или друг служител от училището):

- в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;
- не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на детето, което е нанесло тормоза и на други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата-свидетели на тормоза, към средата, а не към участниците в ситуацията на насилие;
- когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

3. Подход за възстановяване на щетата

Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена“ и включва съответните действия в тази посока. Важно е преди да се прилага подходът да бъде предварително съгласуван с цялата училищна общност, включително и с децата, и да бъде част от политиката на училището. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети.

Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от класния ръководител, педагогическия съветник/училищния психолог на детето. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на

състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от наказание, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия (съпреживяване), за да може то да развие това чувство към другите. Липсата на емпатия е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз;

- работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;
- погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците. При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се разговаря с него какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;
- необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с училищния психолог;
- не е препоръчително да се прави среща между детето, върху което е упражнено насилието, и детето, което е извършило насилието, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия;
- наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;
- необходимо е да се работи с наблюдателите не само на нивото на превенцията, но и след ситуация на тормоз;
- не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички, които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата на училището;
- валидизират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?
2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?
3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане", Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

(2) Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна".

2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето" по местоживеене на детето. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, училищен психолог, възпитател, хигиенист и т.н. Сигналът може да бъде подаден от името на училището, на Координационния съвет, като се описва цялата събрана информация по случая. По този начин се действа институционално и се подкрепя учителят, който е установил тормоза и риска за детето.

Когато сигналът се отнася за дете в риск, сигналът ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно.

В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в училище може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111.

3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при

разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство, за успехите или трудностите при изпълнението на планираните цели.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. НАСОКИ ЗА ИНТЕРВЕНЦИЯ

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя.
2. Прекратяване на ситуация на тормоз.
3. Подход за възстановяване на щетата.
4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз.
5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността.

Намесата и справянето с конкретни ситуации на тормоз и насилие е част от цялостната политика на училището срещу насилието. Намесата на възрастните следва внимателно да се обмисли и планира. Тя трябва да бъде последователно прилагана от цялата училищна общност, за да бъде максимално ефективна.

Важно е да не бъдат омаловажавани и първите прояви на влошаване на отношенията между децата, както и поведението, което е неприемливо. Тези ситуации представляват първо ниво от приетата класификация (Таблица 1 от основния документ). Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такова поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически измерения.

1. Разпознаване на тормоза от страна на учителя

По-голямата част от ситуациите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои – от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка на ситуацията и нейната тежест. На първо място важно е да се разграничат случаите, в които не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. Следното би могло да помогне за правилна оценка на ситуацията:

- ако децата се закачат, бутат или блъскат или си разменят шеги, като при това се смеят, разменят си ролите и позициите и никое от тях няма видимо доминиращо положение, а околните не им обръщат особено внимание, то най-вероятно става дума за игра;
- ако едно от децата е видимо напрегнато, не се усмихва, опитва се да се махне, ако ролите не се сменят, а другото дете е в постоянно доминираща позиция и това поведение привлича вниманието на околните, то най-вероятно става дума за тормоз;
- когато се касае просто за приятелска игра, учителят може да се намеси, за да предупреди децата да внимават да не се наранят. Ако обаче наблюдаваното поведение може

да бъде определено като тормоз е необходимо да се предприемат съответните стъпки, описани в механизма.

2. Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел или за която е получил сигнал (от дете, родител или друг служител от училището):

- в случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени и да се прекрати физическият контакт между тях незабавно;
- не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това може да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение. В този момент не е добре да се разпитва за подробности и детето, което е потърпевшо, особено в присъствието на детето, което е нанесло тормоза и на други деца, защото това може да урони неговото достойнство. Фокусът на интервенцията трябва да бъде насочен към децата-свидетели на тормоза, към средата, а не към участниците в ситуацията на насилие;
- когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата или да се наложи друга предварително съгласувана мярка.

3. Подход за възстановяване на щетата

Подходът за възстановяване на щетата се основава на принципа, че „всяка щета, нанесена на друг, трябва да бъде възстановена" и включва съответните действия в тази посока. Важно е преди да се прилага подходът да бъде предварително съгласуван с цялата училищна общност, включително и с децата, и да бъде част от политиката на училището. Възстановяване на щетата е принцип, който предполага, че хората правят грешки. Грешките следва да бъдат поправени, като същевременно не се налагат наказания. Този принцип подчертава поемането на отговорност за неприемливо поведение и за позитивно решаване на проблема. Възстановяването на щетите успешно може да се прилага за материални и за нематериални щети.

Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето, което е извършило насилие, за да му се помогне да разбере какви са последствията от неговата постъпка. Поради тази причина е най-добре този подход да се приложи от класния ръководител, педагогическия съветник/училищния психолог на детето. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на

поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан:

- като първа стъпка класният ръководител изслушва детето. Не е желателно детето да се изслушва съвместно с потърпевшото дете;
- ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам предлага как ще поправи грешката си, с което отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово предложение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза. Този процес се медиира от ангажирания в случая класен ръководител, педагогическия съветник или училищния психолог;
- след изясняване на ситуацията и постигане на договореност, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка. Класният ръководител може да потърси съдействие и от другите учители, които също да наблюдават поведението на децата и да реагират своевременно. Педагогическият съветник или училищният психолог също може да подпомогне работата на учителя като наблюдава детето във взаимоотношенията му с другите деца и даде насоки за действията и мерките, които учителят да предприема при необходимост;
- при преценка, може да бъде насочено към услуги в общността (виж точка 5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността).

4. Действия при тежък инцидент или при повторна ситуация на насилие или тормоз

При повторна ситуация на насилие или когато има случай на тежък инцидент се следват предписанията от механизма, описани в Таблица 1. Класификация на формите на тормоз и предприемане на съответни действия:

- при тежки инциденти се препоръчва работа в групов формат (например работа с целия клас), като кризисната интервенция е от минимум 45 минути до 1 час и 30 мин. в определени рамки – затворено пространство, в което участниците не допускат нови лица, и др. По този начин се предлага пространство, в което да се вентилират емоциите от преживяното и да се даде възможност за преработка. Най-подходящо е тази интервенция да бъде извършвана от училищния психолог или педагогическия съветник, а при липсата на специалист да се обърнат веднага към специалист или услуга в общността. Честа спонтанна реакция на възрастните е заставането на страната на „жертвата" и наказване на „насилника". Ключово при интервенцията на възрастните е приемането на разбирането, че детето, обект на тормоз, не се нуждае от състрадание, а детето, извършител на тормоз, не се нуждае от

наказание, особено което го унижава, а от разбиране и емпатия (съпреживяване), за да може то да развие това чувство към другите. Липсата на емпатия е една от основните причини, поради която се упражнява тормоз;

- работата с деца, които са обект на тормоз, трябва да бъде насочена към формиране на умения за справяне с подобно поведение. Важно е класният ръководител да поговори с детето, по възможност още същия ден (или веднага след като е разбрал за случая, ако се касае за ситуация, за която е научил случайно) и да разбере какво точно се е случило. Ако е необходимо отделни факти могат допълнително и дискретно да бъдат проучени;
- погрешно е открито и публично пред другите деца да се оказва подкрепа на потърпевшото дете, защото това допълнително ще урони достойнството на детето пред неговите връстниците. При този първи разговор е важно да се предложи на детето подкрепа, като се разговаря с него какво точно ще му помогне да се почувства сигурно;
- необходимо е да се подчертае поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;
- детето трябва да почувства доверие и сигурност за споделяне, което е особено важно ако насилието се повтори. Може да му се предложи да поговори с училищния психолог;
- не е препоръчително да се прави среща между детето, върху което е упражнено насилието, и детето, което е извършило насилието, с цел да се помирят и да се разберат. Такива срещи могат да доведат до неблагоприятни последствия;
- наблюдавайте детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаряйте с него;
- необходимо е да се работи с наблюдателите не само на нивото на превенцията, но и след ситуация на тормоз;
- не се отстраняват наблюдателите, когато се прекратява или управлява ситуация на тормоз, като всички, които са били там, следва да видят какво се прави съгласно правилата на училището;
- валидизират се правилата и етиката на поведението и се подкрепят тези, които са се намесили в защита ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще;
- насърчава се убеждение за отговори на насилието с думи, търсене на помощ и съобщаване за случая. Насърчаване за грижа спрямо тормозеното дете. При преценка детето може да бъде насочено към услуги в общността.

5. Насочване на детето и неговите родители към програми и услуги в общността

Насочването на детето и неговите родители към консултация и психологическа работа следва да се осъществява от психолога, педагогическия съветник или ако няма такъв – от класния ръководител. Насочващият трябва да е запознат с услугите в общността и да даде пълна и конкретна информация на родителите за възможните услуги и програми – къде може да се консултират, колко струват консултациите, какво представляват консултациите, какъв е метода на работа и т.н. Всяко училище следва да има актуална информация за наличните услуги в общността, като центрове за превенция и консултативни кабинети към местните комисии за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните, центрове за обществена подкрепа, комплекси за социални услуги, общински съвети по наркотичните вещества, програми, предлагани от неправителствени организации и др. Важно е насочването да се направи конкретно и с грижа, за да могат родителите и детето да се възползват, а не да го приемат като мярка за наказание.

ПРИЛОЖЕНИЕ 2. КОГА, КОЙ И КЪДЕ МОЖЕ ДА ПОДАВА СИГНАЛ ЗА ДЕТЕ В РИСК?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?
2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?
3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

1. Кога се подава сигнал за дете в риск?

Съгласно Закона за закрила на детето, чл. 7 (1) „Лице, на което стане известно, че дете се нуждае от закрила, е длъжно незабавно да уведоми дирекция „Социално подпомагане", Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи.

Същото задължение има и всяко лице, на което това е станало известно във връзка с упражняваната от него професия или дейност, дори и ако то е обвързано с професионална тайна".

"Дете в риск" е дете:

а) чиито родители са починали, неизвестни, лишени от родителски права или чиито родителски права са ограничени, или детето е останало без тяхната грижа;

б) което е жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унизително отношение или наказание в или извън семейството му;

в) за което съществува опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие;

г) което страда от увреждания, както и от трудно лечими заболявания, констатирани от специалист;

д) за което съществува риск от отпадане от училище или което е отпаднало от училище."

2. Кой може да подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към отдел „Закрила на детето" по местоживеене на детето. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, училищен психолог, възпитател, хигиенист и т.н. Сигналът може да бъде подаден от името на училището, на Координационния съвет, като се описва цялата събрана информация по случая. По този начин се действа институционално и се подкрепя учителят, който е установил тормоза и риска за детето.

Когато сигналът се отнася за дете в риск, сигналът ще бъде проучен от социалния работник, дори да е подаден анонимно.

В случай на подозрение за ситуация на тормоз, всеки служител в училище може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на **телефон 116 111**, а в ситуации на кибернасилие и кибертормоз – да се свърже с **Националния център за безопасен интернет на телефон 124 123 или чрез сайта www.safenet.bg**

3. Къде може да се подава сигнал за дете в риск от насилие и тормоз?

Към Държавната агенция за закрила на детето функционира Национална телефонна линия за деца 116 111. Националната телефонна линия за деца предоставя консултиране, информиране и помощ по всякакви въпроси и проблеми, свързани с деца. Към нея при необходимост могат да се обръщат за съдействие и професионалисти. Националната телефонна линия за деца с номер 116 111 е с национално покритие, достъпна от територията на цялата страна, напълно безплатна за обаждащите се, независимо дали звънят от стационарен или мобилен телефон. Тя функционира 24 часа в денонощието.

В случаи, касаещи насилие и тормоз в интернет (кибернасилие и кибертормоз), сигнал може да се подава към **Националния център за безопасен интернет**. Към центъра функционира консултативна линия, отворена в работните дни между 10 и 16 часа на телефон

124 123.19 имейл **helpline@online.bg** и чат в сайта **www.safenet.bg**. Консултациите на линията са анонимни и на нея могат да се свързват както деца, така и професионалисти и родители.

Сигнал може да бъде подаден и към националния телефон за спешни повиквания: 112!

Според Координационния механизъм, в случай че сигналът за насилие бъде приет от някой от визираните органи за закрила – получен от дирекция „Социално подпомагане"/отдел за закрила на детето, Държавната агенция за закрила на детето или Министерството на вътрешните работи, съгласно чл. 7 от Закона за закрила на детето той е длъжен да уведоми за това останалите незабавно до 1 час от регистриране на сигнала, включително по телефон и факс. Сигналът се изпраща в дирекция „Социално подпомагане" по настоящия адрес на детето.

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето (чл. 10, ал. 5) в случаите, отнасящи се до насилие над дете, се разглеждат и анонимни сигнали.

Съгласно Координационния механизъм във всеки един отдел „Закрила на детето" при дирекция „Социално подпомагане" началникът на отдела е на разположение, като той определя отговорен социален работник. В отдел „Закрила на детето" определеният отговорен социален работник извършва проверката на сигнала до 24 часа от постъпване на сигнала.

При проучването на сигнала социалният работник може да потърси съдействие от страна на училището – информация за детето, за взаимоотношенията му с учениците, впечатленията на учителите, т.е. информация, с която да бъде направена оценка на случая.

При проучването на сигнала и предприемането на действия се изисква работа в екип от страна на различни специалисти. От една страна, за да се направи точна оценка, а от друга, за да бъдат съгласувани действията на различните специалисти.

В случай че бъде установен риск за детето, то ще бъде отворен случай, т.е. ще бъдат предприети мерки за закрила. Ще бъде изготвен план, в който ще бъдат описани планираните мерки, като социалният работник ще следи за изпълнението на плана. В работата с децата и техните семейства всеки професионалист има своята роля.

Ролята на социалния работник е свързана с проучване на семейната среда и предприемане на мерки за закрила. В същото време той има правомощията и ангажимента да консултира родителите, да подпомогне тяхната ангажираност в работата с детето на равнище училище. Социалният работник може да консултира семейството, да насочи родителите и детето към подходящи социални услуги и консултации.

Мултидисциплинарният екип на местно равнище следва да си постави единна стратегическа цел, за постигането на която следва да изготви съвместен план за действие с разписани конкретни задачи със срок за изпълнение. Всеки един от посочените по-горе участници в мултидисциплинарния екип набелязва и предлага на останалите от екипа конкретни задачи по случая, които да изпълни, съобразно собствените си правомощия и в съответствие с нормативната уредба. Конкретните задачи за изпълнение следва да бъдат зададени така, че да може всеки участник да действа съобразно оперативната си самостоятелност, като изпълнението на конкретните дейности и задачи бъде подкрепено със съдействието на останалите участници и в същото време това да спомогне за крайния резултат – дългосрочна цел, която трябва да гарантира в най-голяма степен интереса на засегнатото дете.

Работата в екип ще даде възможност и за обратна връзка между различните специалисти, работещи с детето и неговото семейство, за успехите или трудностите при изпълнението на планираните цели.

Контакти:

Национална система 112 за спешни и аварийни ситуации.

ОД на МВР Благоевград централа 073/867-676

Първо РУП Благоевград 073/867-434

Второ РУП Благоевград 073/867-566

Инспектор ДПС – Верджиния Лазарова - 073/86 72 26

Дете в риск: национална телефонна линия с единен европейски номер 116 111. Национален център за безопасен интернет на телефон 124 123 /сайт: www.safenet.bg; имейл helpline@online.bg

Езикова гимназия "Акад. Людмил Стоянов" - Благоевград

2700 Благоевград, ул. „Марица" № 4, тел./факс: ++359 73831281, info-100190@edu.mo

УЧИЛИЩЕН АЛГОРИТЪМ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА МЕХАНИЗМА ЗА ДЕЙСТВИЕ В СЛУЧАИ НА УСТАНОВЯВАНЕ НА РАЗПРОСТРАНЕНИЕ И УПОТРЕБА НА НАРКОТИЧНИ ВЕЩЕСТВА В УЧИЛИЩЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ С ЦЕЛ ПРЕВЕНЦИЯ

Механизмът за действие и алгоритъма към него в случаи на установяване на разпространение и употреба на наркотични вещества в училище е изготвен от работна група в Министерството на образованието и науката с участието на представители на Министерството на здравеопазването, Министерство на младежта и спорта, Държавната агенция за закрила на детето, Главна дирекция „Национална полиция", Главна дирекция „Борба с организираната престъпност", Агенция „Митници", Национално сдружение на общините в България.

В областта на предотвратяването на употребата и злоупотреба на подрастващите с наркотични вещества от особена важност е превенцията. Важно е да се осигури информация на подрастващите за вредите от употребата на наркотични вещества и последствията, които те могат да имат върху здравето, ученето и бъдещето на ученика. Това може да се осъществи чрез провеждане на информационни кампании, провеждане на уроци, насочени към превенция на наркотиците, организиране на дискусии и семинари и др. Разпознаването на случаи на употреба на наркотични вещества от ученици и подрастващи е от съществено значение за предприемане на подходящи мерки и предоставяне на помощ. В алгоритъма са представени някои признаци, които могат да помогнат при разпознаването на такива случаи:

- ✓ **Физически промени:**

Употребата на наркотични вещества може да предизвика физически промени при учениците и подрастващите. Това може да включва необичайни покачвания или загуби

Сигналът трябва да бъде предаден възможно най-скоро след узнаването, за да се предприемат подходящи мерки.

✓ **Документиране на случая**:

Необходимо е да се документират всички подробности относно констатирания случай на разпространение на наркотични вещества. Това може да включва датата, часа и местоположението на инцидента, имената на засегнатите ученици и всички други важни факти.

✓ **Спазване на процедури**:

Педагогическите специалисти и непедагогическият персонал са длъжни да спазват процедурите, установени от училищното ръководство, за реагиране на случаи на разпространение на наркотични вещества. Това може да включва изолиране на засегнатите ученици, сигнализиране на отговорните служби и предоставяне на необходимата помощ. При установяване на лица, разпространяващи наркотични вещества в образователните институции, от педагогически специалист или друг служител на образователната институция, уведомяването на служител на МВР може да стане по няколко начина:

- Позвъняване на телефонен номер **112**, общ европейски телефон за спешни повиквания;
- Уведомяване чрез посещение в най-близкото поделение на МВР;
- Уведомяване на полицейски инспектор или разузнавач, отговарящи за района на образователната институция;
- Подаване на сигнал на електронен пощенски адрес на МВР.

При случай на разпространение и употреба на наркотични вещества директорът създава екип за взаимодействие с отговорните институции и при необходимост изготвя план за подкрепа на засегнатия ученик или план за превенция с цел предпазване на останалите ученици от употреба и злоупотреба с наркотични вещества. Екипът е мултидисциплинарен и включва представител на отдела за закрила на детето в дирекция

✓ **Подкрепа на засегнатите ученици:**

Ръководните органи на училището и здравните служби работят заедно, за да осигурят подходяща подкрепа и помощ на учениците, които са засегнати от употреба на наркотични вещества. Това може да включва психологическа подкрепа, консултации със специалисти и участие в програми за рехабилитация. Взаимодействието между училищните власти и здравните служби е от съществено значение за предотвратяване на употребата на наркотични вещества сред учениците и за осигуряване на подходяща помощ на засегнатите лица. Необходимо е да бъдат осигурени административни възможности учениците да сигнализират в случай, че станат свидетели на разпространение или употреба на наркотични вещества или ако са били принуждавани или склонявани да закупуват наркотици от свои съученици или лица в или извън училище. Това включва:

✓ **Информиране на училищното ръководство:**

Учениците се обръщат към училищното ръководство – директор или заместник-директор, и го информират за ситуацията с разпространение или употреба на наркотични вещества, на която са станали свидетели.

✓ **Информиране на педагогически съветник:**

Учениците имат право да се консултират с педагогическия съветник. Тези специалисти могат да предложат подходящи решения и да предоставят подкрепа както на засегнатия ученик/ученици, така и на учениците, които съобщават за случаи на разпространение и на употреба на наркотични вещества.

✓ **Създаване на условия за подаване на анонимни сигнали:**

Училищното ръководство осигурява възможности в училището за анонимно съобщаване от учениците на информация за употреба на наркотици или разпространение на наркотици. Това може да се осъществи посредством анонимни кутии за сигнали, които учениците могат да използват или телефонни линии, например: **116 111**.

Всеки случай се разглежда индивидуално, като се вземат предвид нуждите и специфичните обстоятелства на детето и неговото семейство. Родителите се канят на среща с ръководството на училището и представители на здравните служби, за да обсъдят възможния подход и действия.

- ✓ **Предоставяне на ресурси и подкрепа:**

Родителите се информират от училищното ръководство за наличните ресурси и програми за подкрепа на децата, които са засегнати от употребата на наркотични вещества. Това може да включва консултации със специалисти, участие в рехабилитационни програми или други форми на помощ.

- ✓ **Сътрудничество и последователност:**

Необходимо е да се установи сътрудничество между училищните органи и родителите в решаването на проблема с употребата на наркотични вещества. Това изисква съвместна работа, за да се осигури последователност в мерките и подкрепата, предоставяни на засегнатите ученици. Комуникацията с родителите е от решаващо значение за решаването на проблема с употребата на наркотични вещества в училище. Тя трябва да бъде информативна, открита и съдържателна, с акцент върху подкрепата и ресурсите, налични за засегнатите ученици и техните родители.

Училищен екип за приложение на на механизма за действие в случаи на установяване на разпространение и употреба на наркотични вещества в училище е приет на ПС с Протокол №11/09.09.2026 г.

Институциите, които имат задължения в областта на превенция на разпространението и употребата на наркотични вещества, в конкретика на подрастващите.

Министерство на вътрешните работи

Езикова гимназия"Акад. Людмил Стоянов" Благоевград

2700 Благоевград, ул. „Марица" № 4, тел./факс:++359 73831281 info-100190@edu.mon.bg

Утвърдил:

/Тинка Попова/

АЛГОРИТЪМ
ЗА ПРИЛАГАНЕ НА МЕХАНИЗМА ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ В УЧИЛИЩЕ

Всички дейности по изпълнение на Алгоритъма по прилагане на Механизма за противодействие на училищния тормоз се залагат в Годишния план на училището в съответните месеци

1. Запознаване на педагогическия и непедагогическия персонал с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище.

Срок: м. септември 2026 г.

2. Запознаване на учениците и родителите с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище по ред, определен от директора на училището.

Срок: *м. октомври 2026 г.*

3. Определяне на координационен съвет със заповед на директора на училището.

Срок: м. септември 2026 г.

4. Извършване на оценката на тормоза между учениците в училището се извършва в началото и края на учебната година от класните ръководители посредством *Приложение 3 към Механизма.*

9.1. Дневникът има за цел да подпомогне процеса на координация и комуникация в училище във връзка с осъществяването на цялостна училищна политика за противодействие на училищния тормоз.

9.2. В дневника се документират ситуациите, съответстващи на Класификацията на нивата и формите на тормоз и предприемане на съответните действия (виж табл.1 от основния документ), които изискват намесата на координационния съвет.

9.3 Дневникът включва описание на ситуацията, вида тормоз, участници, наблюдатели, предприети мерки.

9.4. Координационният екип анализира ситуацията и определя необходимостта от индивидуална работа по случай с ученик, чиято координация се осъществява от училищния психолог или педагогическия съветник.

9.5 Дневникът за описване на ситуации на тормоз и съпътстващата документация по случаите се съхранява при психолога или педагогическия съветник, или, по изключение, при друг член на координационния съвет, определен от директора.

Срок: целогодишен

9.6. Дневникът се въвежда в началото на всяка учебна година

Срок: м. септември 2026 г.

10. Изготвяне на годишен отчетен доклад на координационния съвет до директора на училището.

Срок: м. юни 2027 г.

Инструментариумът за оценка на тормоза се предоставя само на конкретния изпълнител, който ще го прилага.